

beschrijving van zijn vader noemt zijn zoon DAVID een uitvoerige, niet gepubliceerde verhandeling over een zandbank voor de haven van Enkhuizen, die het binnenlopen van de zeeschepen bemoeilijkt. DE GORTER had volgens „de grondregelen der wiskunst” middelen aangegeven om het euvel te verhelpen. Of de vroedschap het advies heeft opgevolgd, leert de geschiedenis niet.

Hoe dan ook — DE GORTER blijft de Enkhuizer heelmeester, die het het verst in de wereld en in de wetenschap heeft gebracht.

Moge deze tentoonstelling, die ons terugvoert tot de tijd, waarin DE GORTER als heelmeester de Gildekamer geregeld betrad, ons niet alleen dat verleden met zijn geneeskunst voor ogen brengen maar ons ook beter de zegeningen van de moderne medische wetenschap doen zien.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

Het overlijden van Francisco Franco

Het sterven van generaal FRANCO heeft collega G. DEN OTTER (1976) aanleiding gegeven tot een beschouwing, waarin hij uitgaat van persberichten, die wij allen dagelijks ontvingen, en met name van een persbulletin dat 20 november jl. in een ochtendblad verscheen, dus enige uren na het sterven van FRANCO, en uiteraard met grote haast samengesteld. Het artikel van DEN OTTER is ook spoedig van de pers gekomen. Wij vragen ons af, of daarin wel de nodige voorzichtigheid in acht is genomen, dit temeer, daar hij de Spaanse collega's en ten dele artsen buiten Spanje de les leest, in het bijzonder wat het stellen van indicaties en contra-indicaties betreft.

DEN OTTER gaat telkens de houding na van de erbij betrokken artsen en van het behandelende team (hoeveel teams waren er?), maar er wordt met geen enkel woord melding gemaakt van de andere partij in de overeenkomst, namelijk *de patiënt zelf*. Het spreekt vanzelf, dat deze uit was op levensbehoud, dat hij zich als dictator onmisbaar achtte en dat hij iedere kans, ook de kleinste, op levensbehoud gaarne zag aangewend. Daarmede hadden de artsen rekening te houden, hoezeer zij de toestand ook hopeloos achtten. DEN OTTER doet het voorkomen alsof de artsen slechts te werk gingen naar eigen oordeel zonder op de wens(en) van de patiënt te letten. Dat doet denken aan het woord van een Franse diplomaat ten onzent: „Nous traiterons de vous, chez vous et sans vous.” Hun betweterij zou geworden zijn tot „kunstfout”, een van Nederlands standpunt weinig gelukkige term, tevens een vrij zware betichting, en dat op grond van weinig bevredigende gegevens; DEN OTTER merkt dat zelf ook ten dēle op.

Hij gaat uit van persberichten en wij weten allen hoe zulke berichten tot stand komen, met name in autoritair geregeerde landen, zoals in Spanje onder FRANCO.

Wij vragen ons af of DEN OTTER voorzichtig gehandeld heeft, heet van de naald gedaan blijktbaar. Ik herinner mij niet in dit tijdschrift een artikel, op persberichten gebaseerd,

LITERATUUR

- JONKMAN, J. (1913) De chirurgijns-gildekamer te Enkhuizen. *Pharm. Weekbl.* 50, 390.
- BOSMAN, TH. (1942) *De examens in de chirurgijns-gilden*, bl. 49. Proefschrift Utrecht.
- THEUNISZ, JOHAN (1936) *Het ontoegankelijk hart. De roman van Bernardus Paludanus*. Leopold, Den Haag.
- HUNGER, F. W. T. (1928) Bernardus Paludanus (Berent ten Broecke) (1550-1633). *Janus XXXII*, 353.
- WIJK, LOUISE E. VAN (1948) Het album amicorum van Bernardus Paludanus (Berent ten Broecke), in *Het Boek. Nieuwe reeks*, deel 29, Nijhoff, Den Haag.
- TIMMERMAN, W. AEG. (1968) Johannes de Gorter. Een schets van zijn leven en werk. *Ned. T. Geneesk.* 112, 35.

Mei 1975

G. A. LINDEBOOM

te hebben gelezen in meer dan zestig jaar van meelevens en meedoen.

Literatuur: OTTER, G. DEN (1976) *Ned. T. Geneesk.* 120, 18.

Nijmegen, januari 1976

J. E. SCHULTE

Dat Prof. DEN OTTER (1976) de Nederlandse artsen wijst op het feit dat nog te vaak stervensverlenging wordt bedreven, zou zeker meer effect hebben gesorteerd als hij daarvoor niet de laatste weken van patiënt F. ter adstructie had aangevoerd.

Ik heb inmiddels enige wrevel overwonnen over het feit dat de keuze van het voorbeeld lijkt ingegeven door journalistiek actualisme en over de door de auteur betoende onzorgvuldigheid door (onbedoeld) met zijn epicrise in ons tijdschrift het niet verschijnen van een in memoriam te compenseren. Die wrevel heb ik hiermee ruimschoots geventileerd. Prof. DEN OTTER zal mij op zijn beurt van (onbedoeld) eerbetoon kunnen betichten wanneer ik, juist aan de hand van het door hem gekozen voorbeeld, de strekking van zijn artikel bestrijd.

De door Prof. DEN OTTER geadviseerde vuistregels voor de behandeling van doodzieke mensen blijken hun absolute toepasbaarheid te missen. De medicus is deel van de samenleving waarbinnen hij zijn beroep uitoefent. Dit stelt hem voor de keuze tot hoever hij de ethiek van die samenleving in zijn handelen zal volgen. Soms zal hij die samenleving kunnen veranderen door het stellen van een precedent. De Spaanse lijfartsen hebben de kans daartoe gemist. Hun „doenerij” kan ingegeven zijn door vrees voor directe of indirecte represailles, of door druk vanuit die samenleving, waaraan nog te vaak collega's zich niet onttrekken kunnen. Terecht denkt de lezer dat ik nu denk aan artsen in totalitaire systemen, maar ik denk niet aan hen alleen. Elke arts is gebonden aan normen, die in zijn samenleving vigeren, totdat . . .

In het besproken geval evenwel kan het verlengde